

# BARNET OCH DÖDEN

VUXNA står ofta handfallna inför barns frågor om döden. Så länge döden representerar mer ett begrepp än en grym verklighet är barnen sakligt intellektualiserande. Om döden drabbar en närstående vän eller anförvant får reaktionerna en helt annan prägel. Då blir känslolivet engagerat, ofta med en svår ångest — i bästa fall öppen, i andra fall dold bakom inadekvata reaktioner, svåra att tackla för omgivningen.

En liten from 8-årig flicka bad varje kväll i sin aftonbön: "Gode Gud, låt mej dö på samma gång som min mamma, för utan henne vill jag inte leva". En annan flicka i samma ålder såg som sin lösning på problemet: "Om min mamma dör, så dödar jag mej själv — så det så".

För dessa båda flickor är det inte fråga om rädsla för döden i och för sig utan det är separationsångesten, rädslan att behöva stå utan den som representerar deras trygghet i tillvaron som dominerar deras inställning till döden.

Två tonårspojkar som förlorade sin mor hastigt drog på sig våldsam kritik från omgivningen genom att i flera dagar sitta och

spela kort. Psykiatriskt kallar vi detta en chockreaktion. Ynglingarna dolde sin ångest bakom ett helt inadekvat beteende.

Barn som fått döden förklarad som en lång sömn har ibland en våldsam skräck för att somna. Där finns en ren dödsskräck: "Tänk om jag inte vaknar mer". Det är av den anledningen man avråder föräldrar från att i sina förklaringar av döden för sina barn likna döden vid en sömn.

Barns reflexioner över döden tas upp i boken *Barns tankar om döden* av Birgitta Johansson och Gun-Britt Larsson. (Natur och Kultur). Det är en redovisning av frågor som ställts till 6—12-åringar och barnens svar på dessa frågor.

Av svaren framgår att 6—8-åringarna övervägande reagerar med protest. 10—12-åringarna har mer rädsla och ångest men också en förnekande attityd, många gånger svår att förstå för omgivningen.

Varje kapitel i boken avslutas med förslag till frågor att ta upp i en studiecirkel.

En halv sida ägnas åt att besvara frågan hur man hjälper ett barn med sorgearbetet tex

efter en förälders död. Där står kloka och riktiga råd och förhållningsregler — men bara alldeles för lite och knapphändigt. Men det kanske hade varit att gå utanför bokens ram att gå in längre på detta område.

Tankarna kring döden och vad därtill hör är för många vuxna så svåra att man skyggar för att tala därom. Det oåterkalleliga skrämmer. Men alla kommer vi någon gång i en situation att behöva hjälpa en medmänniska — stor eller liten — att bearbeta en sorg. Den bästa hjälpen är då inte att hjälpa den sörjande att glömma sin sorg "komma över den" som det heter. Det väsentliga är att *arbeta sig igenom sorgen* — och det får ta tid.

Barns tankar om döden är en intressant och trots ämnet ofta roande läsning. Den ger många upplysningar värda att ta vara på. De talrika uppslagen till diskussioner kräver nog en synnerligen kompetent ledare för att inte öka den ångest många upplever inför hithörande frågor. Boken kan rekommenderas som ett komplement till studier i kristerapi.

Inga-Greta Agrell